

**रोजगार हमी योजनेशी निगडीत तुती
लागवडीद्वारे रेशीम कोष उत्पादनाची
सुधारीत योजना .**

महाराष्ट्र शासन,
सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक:रेशीम १००६/प्र.क्र.२८/ रेशीम कक्ष,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : १२ जानेवारी, २००९

- वाचा :** १) शासन निर्णय, उद्योग,उर्जा व कामगार विभाग क्रमांक सी.एस.बी.
१०९२/(५७४२)/उद्योग-५, दिनांक १७/९/१९९२
- २) शासन निर्णय, सहकार व वस्त्रोद्योग विभाग, क्रमांक:रेशीम १०९९/ प्र.क्र.२७/
रेशीम कक्ष,दिनांक २५ ऑगस्ट, २०००.
- ३) सहकार व वस्त्रोद्योग विभागाचे पुरक पत्र क्रमांक रेशीम १०९९/ प्र.क्र.२०/रेशीम
कक्ष, दिनांक २२ जानेवारी, २००१
- ४) शासन निर्णय, नियोजन विभाग, क्रं. मंजूरी २००१/ प्र.१९/ रोहयो-१०/दिनांक
१० एप्रिल, २००१
- ५) शासन निर्णय, सहकार व वस्त्रोद्योग विभाग, क्रमांक रेशीम ११२००१/प्र.क्र.१०१/
रेशीम कक्ष, दिनांक ८ जानेवारी, २००२.
- ६) शासन निर्णय, सहकार व वस्त्रोद्योग विभाग, क्रमांक रेशीम १०९९/प्र.क्र.२०/
रेशीम कक्ष, दिनांक २० मार्च, २००२.
- ७) शासन निर्णय, सहकार व वस्त्रोद्योग विभाग, क्रमांक रेशीम १००५/प्र.क्र.१२१/
रेशीम कक्ष, दिनांक ४ डिसेंबर, २००६.
- ८) शासन निर्णय, नियोजन विभाग, क्रमांक मजूरी ०७/प्र.क्र.६३/रोहयो,
दिनांक २४ एप्रिल, २००७.
- ९) शासन निर्णय, सहकार व वस्त्रोद्योग विभाग, क्रमांक रेशीम ११०७/प्र.क्र.०१/
रेशीम कक्ष, दिनांक ८ मार्च, २००७.
- १०) संचालक,रेशीम संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, नागपूर यांचे पत्र
(१) क्रमांक/रे/कार्या-८/रोहयो/सु.प्र./०६/३९१४, दिनांक ३ मे, २००६.
(२) क्रमांक/रे/कार्या-१०/रोहयो/सु.प्र./०७/६८२८, दिनांक २४ जुलै, २००७.
(३) क्रमांक/रे/कार्या-८/रोहयो/सु.प्र./०७/८७३३, दिनांक १४ सप्टेंबर, २००७
(४) क्रमांक/रे/कार्या-१०/रोहयो/प्रस्ताव/९८०८/०७,दिनांक २६ ऑक्टोबर, २००७
(५) क्रमांक/रे/कार्या-१०/रोहयो/प्रस्ताव/८७९०, दिनांक ४ सप्टेंबर, २००८.

प्रस्तावना:

महाराष्ट्रातील कृषि हवामान आणि जमीन विषयक परिस्थिती तुती लागवडीस व रेशीम कोष निर्मितीसाठी अनुकूल आहे. महाराष्ट्रातील सद्यः परिस्थितीतील पीक रचना प्रामुख्याने भरड धान्याची आहे, की ज्यातून शेतकऱ्यांना फारसा आर्थिक फायदा होत नाही. तुतीची लागवड व रेशीम किटकांचे संगोपन हे अधिक किफायतशीर आहे. महाराष्ट्रातील ग्रामीण भागातील शेतकरी अर्ध वेळच शेतकामात गुंतलेला असतो. विशेषतः तरुण शेतकरी बेरोजगारीच्या दुष्टचक्रात सापडलेला आहे. अशांना रेशीम उद्योगाच्या माध्यमातून स्वयंरोजगार उपलब्ध करून देता येईल. महाराष्ट्रातील कृषि हवामान, शेती विषयी पर्यावरणासंबंधीचे प्रश्न, ग्रामीण भागात रोजगार निर्मिती व उच्च मुल्यांकित पीक रचना या सर्व गोष्टींचा विचार केल्यास तुती लागवडीद्वारे रेशीम उत्पादन उद्योगास महाराष्ट्रात भरपूर वाव आहे.

तुती लागवडी खालील क्षेत्र वेगाने वाढविण्यासाठी व लागवडीखाली उपयुक्त जमीन जास्तीत जास्त उपयोगात आणण्यासाठी संपूर्ण राज्यात तुती लागवड करून रेशीम उत्पादनात वाढ करण्याची योजना आठव्या पंचवार्षिक योजनांतर्गत घेण्यात आलेली आहे. त्याद्वारे ग्रामीण जनेतेला रोजगार मोठ्या प्रमाणावर उपलब्ध होण्यासाठी रोजगार हमी योजनेच्या माध्यमातून १९९२-९३ पासून तुती लागवड करून रेशीम कोष उत्पादनात वाढ करण्याची योजना प्रथम प्रायोगिक तत्वावर राबविण्यात आली. त्यामध्ये थोडाफार बदल करून संदर्भ क्र. २, ३, ६ व ७ येथील शासन निर्णयानुसार महाराष्ट्रात नाशिक, पुणे, सातारा, सांगली, सोलापूर, कोल्हापूर, अमरावती, यवतमाळ, बुलढाणा, वाशिम, वर्धा, नागपूर, औरंगाबाद, जालना, परभणी, हिंगोली, नांदेड, उस्मानाबाद, अहमदनगर, लातूर व बीड या निवडक २१ जिल्ह्यांत सदर योजना राबविण्यात येत आहे. तसेच संदर्भ क्रमांक ५, दिनांक ८ जानेवारी, २००२ च्या शासन निर्णयानुसार प्रति एकर रु.१२०६३/- इतके अनुदान प्रति वर्षी देण्यात येत होते. त्यामध्ये नियोजन विभागाच्या संदर्भ क्रमांक ८ येथील दिनांक २४.४.२००७ च्या शासन निर्णयान्वये झालेल्या मजूरीची वाढ लक्षात घेता तसेच साहित्याच्या किंमतीत झालेली वाढ लक्षात घेऊन व शेतकऱ्यांच्या प्रतिसादातून रेशीम कोष निर्मितीतील वाढ जमेस धरून सुधारित योजनेमध्ये प्रति एकर रु.२०,०००/- इतके अनुदान तीन वर्षात देण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन निर्णय :

रेशीम शेती उद्योगाच्या सर्वांगीण विकासासाठी तुती लागवडीखालील क्षेत्र वेगाने वाढविण्यासाठी व लागवडी योग्य जमीन जास्तीत जास्त उपयोगात आणण्यासाठी तसेच प्रस्तावनेत नमूद केल्याप्रमाणे मजूरीच्या दरात तसेच साहित्याच्या किंमतीत झालेली वाढ या बाबींचा विचार करून तुती लागवडीद्वारे रेशीम कोष उत्पादनाची सुधारीत योजनेअंतर्गत अनुदानात वाढ करून ते प्रती एकरी रु.१२,०६३/- ऐवजी रु.२०,०००/- इतके तीन वर्षाकरिता अदा करण्यास शासन मंजूरी देत आहे. सदर योजना सध्या रोजगार हमी योजनेअंतर्गत राबविण्यात येणाऱ्या २१ जिल्ह्यांपुरती मर्यादित आहे.

२. सदर योजनेसाठी परिशिष्ट-१ व परिशिष्ट-२ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे तीन वर्षात रु.२०,०००/- इतके अनुदान प्रती एकरी देण्यात येईल. सदर योजना सन २००८-२००९ पासून लागू करण्यात येत आहे.

३. सुधारीत योजनेतर्गत रोजगार हमी योजनेशी निगडीत तुती लागवडीद्वारे रेशीम कोष उत्पादन योजनेची ठळक वैशिष्ट्ये खालीलप्रमाणे आहेत:-

३.१ उद्दीष्ट :-

काळे समितीच्या कृती आराखड्यानुसार सन २०१० पर्यंत १० हजार एकर क्षेत्रावर तुती लागवड स्थिर करून रेशीम उद्योग राबविण्याचे उद्दीष्ट आहे. त्यानुसार तुती, जातीनिहाय उपलब्ध होणाऱ्या कलम/रोपांचे नियोजन, त्यांचे वितरण याबाबत सविस्तर सूचना रेशीम संचालनालय, नागपूर हे आवश्यकतेनुसार संबंधितांना निर्गमित करतील.

३.२ जिल्हा निहाय लागवडीचे उद्दीष्ट :-

जिल्हानिहाय तुती लागवडीचा लक्षांक संचालक, रेशीम, नागपूर यांनी निश्चित करावयाचा आहे. या उद्दीष्टांची पीक निहाय विभागणीमध्ये बदल करावयाचा झाल्यास जिल्हास्तरीय समितीमार्फत तसे बदल करण्यात यावेत. तसेच, जिल्ह्याला दिलेल्या तुती लागवडीच्या उद्दीष्टाव्यतिरिक्त तांत्रिक सल्ल्यानुसार काही इतर पीके (उदा. टसर, एरी) घ्यावयाची असल्यास राज्यस्तरीय समिती त्याबाबत निर्णय घेण्यास सक्षम राहिल. तसेच एकूण लक्षांकाच्या मर्यादेत आवश्यकतेनुसार पीक निहाय व जिल्हा निहाय लक्षांकात बदल करण्यास रेशीम संचालक, नागपूर यांना प्राधिकृत करण्यात येत आहे.

३.३ कार्यक्रमांतर्गत लागवड करावयाची तुतीच्या जाती :-

बागायती तुती लागवडीसाठी एम-५, व्ही-१,, एस-३६, एस-५४ ह्या जाती तसेच याव्यतिरिक्त केंद्रीय रेशीम मंडळ / कृषि विद्यापीठाने अथवा रेशीम संचालनालयाने शिफारस केलेले इतर तुतीचे वाण.

३.४ तुती लागवड पद्धत व क्षेत्र मर्यादा :-

तुती लागवड केलेल्या शेतकऱ्यांना प्रति लाभार्थी क्षेत्र मर्यादा बागायती क्षेत्रासाठी ५ एकर पर्यंत लागू राहिल. तसेच तुती लागवड पट्टा पद्धतीमध्ये ६' x २' x १' , ५' x २' x १' अथवा ५' x ३' x २' अंतराची असेल.

३.५ योजना राबविण्याकरिता मार्गदर्शक सूचना :-

रोजगार हमी योजनेशी निगडीत तुती लागवड कार्यक्रम राबविण्यासाठी सविस्तर मार्गदर्शक सूचना सोबतच्या परिशिष्ट क्रमांक ३ ते १० मध्ये दिलेल्या आहेत. सदर मार्गदर्शक सूचनामध्ये या योजनेतर्गत लाभार्थी निवड अर्हता व पध्दत, लाभार्थ्यांचे प्रशिक्षण, लाभार्थ्यांच्या जबाबदाऱ्या, अनुदानाचा दर व वितरण लागवड करण्याकरिता कलमे/रोपे यांचे नियोजन व पुरवठा इ. तपशील अंतर्भूत आहे. परिशिष्ट ३ ते परिशिष्ट ७ मध्ये अनुक्रमे लाभार्थींचे विनंती पत्र, करारपत्र, तांत्रिक मान्यता, पतमर्यादेची मागणी, लाभार्थ्यांची निवड इ. बाबतची प्रपत्र आहेत. परिशिष्ट ८ ते परिशिष्ट १० मध्ये अनुदान वापटपाची पध्दती, अनुदान जमा केल्याचे पत्र, प्रगती अहवाल कामाची तपासणी, कार्यक्रमाचे संनियंत्रण, विविध स्तरावरील समित्या, इ. बाबतची प्रपत्रे आहेत. सदर मार्गदर्शक सूचनामध्ये कोणतेही बदल आवश्यक असतील तर सदर बदलास संचालक, रेशीम संचालनालयाची प्रथम मान्यता घेऊनच सुधारीत मार्गदर्शक सूचनेप्रमाणे कार्यवाही करावी.

३.६ तुती लागवडीसाठी मुदत :-

तुती लागवड योजना योग्य रितीने राबविण्यासाठी कालबद्ध कार्यक्रमाचे वेळापत्रक संचालक, रेशीम यांचेमार्फत सर्व संबंधितांना वितरीत करण्यात यावे. या वेळापत्रकानुसार कार्यक्रमाची अंमलबजावणी करण्यात यावी.

३.७ रोजगार हमी योजनेशी निगडीत कार्यक्रम व मार्गदर्शक सूचना :-

१. लाभधारक निवड अर्हता :- गावात ज्याच्या नावावर जमीन आहे अशा सर्व शेतकऱ्यांना रोजगार हमी योजनेचा लाभ घेता येईल.

२. लाभार्थी निवड करण्याची पध्दत :-

२.१ या योजनेची माहिती जिल्हा रेशीम कार्यालय प्रमुख यांनी विविध पध्दतीचा वापर करून प्रसार करावा. या योजनेत सहभागी होण्यासाठी कोणत्या अधिकाऱ्याकडे अर्ज करावा, त्यासाठी अर्जाचा नमुना कोणत्या ठिकाणी उपलब्ध होईल व अर्ज किती तारखेपर्यंत सादर करावा इ. बाबतची माहिती शेतकरी लाभार्थ्यांना वेळोवेळी करून द्यावी.

२.२ हा कार्यक्रम राबविण्यासाठी प्रत्येक गावात समूह पध्दतीने लाभार्थींची निवड सरपंच / ग्रामपंचायत यांच्या सहकार्याने या योजनेतर्गत कोणाला व किती लाभ घेता येईल याबाबत अवगत करावे. ग्रामसभेच्या वेळी योजनेच्या माहिती पत्रकाचे वितरण करावे. या योजनेत सहभागी होण्यासाठी आवश्यक असलेला अर्जाचा नमुना परिशिष्ट ३ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे ग्रामपंचायत कार्यालयात ही माहितीस्तव उपलब्ध करावे.

२.३ शेतकऱ्यांच्या बैठकी, माहिती पत्रके तसेच अर्जांचे वाटप व अर्ज गोळा करणे या संबंधीची कामे विहीत मुदतीत पूर्ण करावीत.

२.४ प्रसार माध्यमाचा उपयोग करून योजनेची प्रसिध्दी द्यावी.

२.५ लाभार्थीने योजनेचा लाभ घेण्याबाबतचे विनंती पत्रके तसेच करारनामा परिशिष्टामध्ये दर्शविल्याप्रमाणे विहीत नमुन्यातील अर्ज इच्छुक लाभार्थींना उपलब्ध करून देण्यात यावा.

२.६ इच्छुक लाभार्थींनी वरीलप्रमाणे विहीत नमुन्यातील आवश्यक माहिती ७/१२ व ८-अ च्या उतारासह सादर करावी.

२.७ प्राप्त झालेल्या अर्जांची छाननी रेशीम समुहातील तांत्रिक कर्मचार्याने अर्जांमध्ये काही त्रुटी असल्यास या त्रुटींची संबंधीत शेतकऱ्याकडून लगेच पूर्तता करून घ्यावी.

२.८ रेशीम विकास अधिकारी, श्रेणी-१ व श्रेणी-२ हे तांत्रिक सहाय्यक / ज्येष्ठ तांत्रिक सहाय्यक यांच्या सहाय्याने त्यांना दिलेले तुती लागवडीचे उद्दीष्ट लक्षात घेऊन लाभार्थींची निवड करतील.

२.९ लाभार्थींची निवड करताना लक्षांकापेक्षा जास्त अर्ज प्राप्त झाले असल्यास निवड बाबतचे प्राथम्य खालीलप्रमाणे ठरविण्यात यावे. यामध्ये अल्प व अत्यल्प भूधारक यांना प्राधान्य देण्यात यावे. दिलेल्या लक्षांकापेक्षा जास्त लाभार्थी इच्छुक असल्यास संचालक, रेशीम संचालनालय, नागपूर यांच्या मंजूरीने लक्षांक वाढवून घेण्यात यावा.

१. जलसंधारणाच्या पाणलोट क्षेत्रातील गावात तुती लागवडीस प्राधान्य देण्यात यावे.
२. दुग्धव्यवसाय, कुकुटपालन वगैरे शेतावरील जोडधंदा असलेल्यास प्राधान्य.
३. ज्या ठिकाणी सिंचन व्यवस्था आहे त्या ठिकाणी तुती लागवडीचे प्रस्तावास प्राधान्य द्यावे किंवा तुतीच्या झाडांना जिवंत ठेऊन वृद्धीकरता आवश्यक किमान संरक्षित सिंचन (Protective irrigation) व्यवस्था असावी.
४. समुह पध्दतीने गावात लागवडीकरिता प्राधान्य द्यावे.
५. महिला लाभार्थींना प्राधान्य देण्यात यावे.
६. जमिनीचा प्रकार मध्यम ते भारी व पाण्याचा निचरा होणारी असावी.
७. किमान घरातील एक व्यक्ती स्वतः शेतात तुती लागवड, संगोपन काम करणारा असावा.
८. ज्या जिल्ह्यामध्ये जमिन व हवामान, तुतीची लागवड व रेशीम किड्याच्या संगोपनास पोषक आहे तेथेच ही यंत्रणा राबविता येईल. (रेशीम शेती उद्योगाकरिता निवडलेली जिल्हे)
९. रेशीम शेती उद्योगाकरिता निवडलेल्या शेतकऱ्यांचे लागवडपूर्व व लागवडीनंतर रेशीम किडी संगोपनाचे प्रशिक्षण घेणे अनिवार्य आहे. हे प्रशिक्षण जुन्या शेतकऱ्याच्या शेतावर किंवा संचालनालयाच्या फार्म किंवा संस्थेत किंवा कृषि विज्ञान केंद्र अथवा पंजीकृत व अधिकृत रेशीम संचालनालयाची मान्यता प्राप्त स्वयंसेवी संस्था अथवा शेतीशाळा, कृषि विद्यापीठ यांचेकडे घेतले जाईल.

३.८ तुती लागवडीसाठी तांत्रिक मार्गदर्शन :-

सदर उद्दीष्ट ठरविताना लागवडीचे नियोजन परिपूर्ण व्हावे, तसेच लाभार्थी शेतकऱ्यांना क्षेत्रीय परिस्थितीनुसार तांत्रिक मार्गदर्शन करण्याकरिता प्रत्येक जिल्ह्यातील किंवा विभागातील

तज्ञ अधिकाऱ्यांची समिती गठीत करण्यात यावी. ही समिती लागवडीचे नियोजन, लागवडी नंतरची पाहणी संबंधीत तुती पीके व लागवडी संबंधीचे तांत्रिक प्रशिक्षण, क्षेत्रीय भेटी इ. वर आधारीत क्षेत्रीय अधिकाऱ्यांना / कर्मचाऱ्यांना व शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन करील.

३.९ प्रस्तावास तांत्रिक व प्रशासकीय मंजूरी :-

उपरोक्त दर्शविल्याप्रमाणे निवड करण्यात आलेल्या लाभार्थींची गावनिहाय प्रकल्प, प्रस्ताव क्षेत्रीय पातळीवरील कर्मचाऱ्यांनी जसजसे अर्ज प्राप्त होतील तसतसे रेशीम विकास अधिकारी यांचेमार्फत तयार करुन ते लाभार्थ्यांच्या सर्व माहितीसह (३ प्रतीत) तांत्रिक मान्यतेसाठी सहाय्यक संचालक / उपसंचालक / संचालक यांचेकडे सादर करावेत. तद्नंतर प्रशासकीय मान्यतेसाठी जिल्हाधिकारी यांचेकडे सादर करावेत.

तांत्रिक मंजूरी प्रदान करावयाचे अधिकार पुढीलप्रमाणे राहतील :-

अ.क्र.	पदनाम	तांत्रिक मान्यता मर्यादा
१	संचालक	रु.१०.०० लाख पेक्षा जास्त प्रस्तावास
२	उप संचालक	रु.१०.०० लाख पर्यंतच्या प्रस्तावास
३	सहाय्यक संचालक	रु.५.०० लाख पर्यंतच्या प्रस्तावास
४	रेशीम विकास अधिकारी, श्रेणी - १/२	रु.२.५० लाख पर्यंतच्या प्रस्तावास

या योजनेतर्गत एका लाभधारकाला ५ एकर पर्यंत लाभ घेतलेला आहे, अशा लाभधारकांची यादी प्रभारी जिल्हाधिकारी कार्यालय, रोजगार हमी योजना यांनी तयार करुन ती जिल्हाधिकारी यांना पाठवावी. त्या यादीतील प्रत्येक लाभधारकांच्या प्रकरणांना ५.०० एकर ही मर्यादा लागू आहे. तसेच, प्रत्येक लाभधारकाला लाभ देताना त्याचे नाव ७/१२ वर असणे आवश्यक राहिल.

रोजगार हमी योजनेशी निगडीत रेशीम योजनेतर्गत लाभार्थी मयत झाल्यास त्या क्षेत्राकरिता देय अनुदान त्यांच्या वारसास देण्यात यावे.

एखाद्या लाभार्थ्याने योजनेतील लागवड क्षेत्र इतर शेतकऱ्यास विक्री किंवा इतर तरतुदीनुसार हस्तांतरीत केले असेल तर तालुक्याचे तहसीलदार यांचेकडून जमीन हक्क हस्तांतरानुसार ७/१२ व ८-अ उतारा प्राप्त करुन योजनेचा उर्वरित लाभ देण्यात यावा व तशी नोंद मापन पुस्तिकात करावी.

योजनेचा लाभ घेतल्यासंबंधीची नोंद होण्यासाठी लाभार्थ्यांच्या ७/१२ च्या उताऱ्यावर इतर हक्क सदरी पुढीलप्रमाणे नोंद घेण्याची कार्यवाही महसूल विभागाने करावी. "शासनाच्या रेशीम विकास योजनेचा लाभ घेतला आहे. क्षेत्र हेक्टर / एकर ----- मंजूर अनुदान रु. -----"

३.१० लाभधारकांना प्रशिक्षण :-

शेतकरी प्रशिक्षण - प्रशिक्षणाचा कार्यक्रम प्रत्येक जिल्ह्याच्या जिल्हा रेशीम विकास अधिकाऱ्याने निश्चित करावा व शक्यतो ग्रामपातळीवरच प्रशिक्षणाचे आयोजन करुन प्रशिक्षणाचे

काम तांत्रिक सहाय्यक व ज्येष्ठ तांत्रिक सहाय्यक यांचे मदतीने लागवडीपूर्वी एकदा व लागवडीनंतर रेशीम किडी संगोपनाकरिता पूर्ण करावे. या प्रशिक्षणासाठी लागणारा निधी संकीर्ण बाबीखाली असलेल्या अनुदानातून करण्यात यावा. शेतकऱ्याचे तुती लागवड कार्यक्रमाचे प्रशिक्षणासाठी असलेल्या प्रशिक्षणाच्या प्रमाणकानुसार खर्च करण्यात यावे. या योजनेमध्ये प्रशिक्षणाची बाब महत्वाची असून लागवड करण्यासाठी निवडलेल्या सर्व लाभधारक शेतकऱ्यांचे प्रशिक्षण वर्ग आयोजित करण्याची जबाबदारी संबंधीत जिल्ह्याचे रेशीम विकास अधिकारी यांची राहिल. प्रशिक्षण घेणे लाभधारकांना अनिवार्य आहे.

रोजगार हमीशी निगडीत तुती लागवड कार्यक्रमाचे प्रशिक्षणासाठी मेळावे आयोजित करताना त्यामध्ये एक तज्ञ अधिकारी व एक तज्ञ रेशीम उद्योजक शेतकरी तसेच योजनेत पूर्वी लाभ घेतलेले लाभार्थी यांची व्याख्याने आयोजित करावी. मेळाव्यासाठी स्थानिक वर्तमानपत्रात बातमीद्वारे प्रसिध्दी देण्यात यावी. लाभार्थ्यांना प्रशिक्षणात लागवडीची/ योजनेची माहिती, त्यांनी करावयाची कामे, अनुदान व लागवडीनंतर तुती बागेचे संवर्धन इ. बाबत माहितीचा समावेश असावा. याशिवाय इतर तांत्रिक बाबी संबंधात म्हणजे लागवड करणे, खते देणे, पाणी देणे, तांत्रिक मार्गदर्शन, पीक संरक्षण, नर्सरी करणे, मार्केटींग इ. बाबतची माहिती प्रात्यक्षिकासहित देण्यात यावी. जिल्हा रेशीम विकास अधिकारी यांना त्यांच्या विभागातील प्रशिक्षणाच्या कार्यक्रमाचे नियोजन पूर्णपणे राबविणे आवश्यक राहिल.

एका प्रशिक्षण कार्यक्रमासाठी कमीत कमी १० व जास्तीत जास्त ५० लाभार्थींची तुकडी असणे व अशा लाभधारकांना शक्यतो तालुक्याबाहेर प्रशिक्षणासाठी जावे लागणार नाही, याची दक्षता घेऊन प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे ठिकाण निश्चित करावे.

३.११ अनुदानाची मागणी :-

जिल्ह्यातील सर्व समुहाची मागणी एकत्रित करून जिल्हा रेशीम विकास अधिकारी यांनी ती सहाय्यक संचालक यांचेकडे सादर करावी. सर्व समुहाची मागणी एकत्रित करून संबंधित जिल्हाधिकारी यांचेकडे विहीत मुदतीत विहीत प्रपत्रात मागणी नोंदवावी व प्रत रेशीम संचालनालयास सादर करावी.

३.१२ अनुदान वितरीत करण्याचे निकष :-

पहिल्या वर्षी लाभार्थ्याने केलेल्या कामाच्या प्रमाणकानुसार मापन पुस्तिकेत नोंद घेऊन माप दंडानुसार तपासणीनंतर देय अलेले अनुदान देण्यात यावे व सामुग्रीची नोंद परिशिष्ट-१ व २ प्रमाणे करून घेण्यात यावी. पहिले वर्षी ५० कि.ग्रॅम, दुसरे वर्षी १०० कि.ग्रॅम व तिसऱ्या वर्षी २०० कि.ग्रॅम प्रति एकर कोष उत्पादन काढणे लाभार्थींना आवश्यक आहे.

तुती लागवड योजनेत तुतीच्या जिवंत झाडांची संख्या ७५% न ठेवल्यास व कोष उत्पादन वरीलप्रमाणे न काढल्यास त्यांना या योजनेचा लाभ मिळणार नाही.

२०% पेक्षा जास्त कलमा/रोपांची वाढ न झाल्यास (मेल्यास) लाभार्थ्याला स्वतःचे खर्चाने झाडाचे प्रमाण वाढविण्याच्या दृष्टीने नांग्या भरणे आवश्यक आहे. हया अटीची पूर्तता न करणाऱ्या लाभार्थी अनुदानास अपात्र ठरतील.

३.१३ लाभार्थीच्या जबाबदाऱ्या :-

१. योजनेत भाग घेणारा लाभार्थी हा गावातील त्यांच्या स्वतःच्या जमिनीवर काम करण्यासाठी स्वतःस व आपल्या कुटुंबातील कार्यक्षम व्यक्तीस रोजगार हमी योजनेतर्गत प्रमाणीत मजूर म्हणून घोषित करावे.
२. योजनेतर्गत शासनाने ठरवून दिलेली खर्च प्रमाणके ही वैयक्तिक भाग घेणाऱ्या लाभार्थ्यास मंजूर करावी व निश्चित केलेल्या खर्च प्रमाणकापेक्षा जास्त होणाऱ्या खर्चाची जबाबदारी स्वतः लाभार्थ्याने घ्यावी.
३. लाभार्थ्यांना देय अनुदान प्राप्त करून घेण्यासाठी त्याने राष्ट्रीयकृत बँक अथवा सहकारी बँकेत खाते उघडावे व खाते क्रमांक जिल्हा रेशीम विकास अधिकारी यांना कळवावे. योजनेचा लाभ घेण्याकरीता बँकेत खाते अनिवार्य आहे.
४. संपूर्ण लागवड कार्यक्रमासाठी पूर्व हंगामी मशागत कामे, खड्डे खोदणे, झाडांची लागवड, पाणी देणे, किटकनाशके औषधे फवारणे व झाडांचे सरंक्षण, संगोपन, संवर्धन व आंतर मशागत करणे, या गोष्टी लाभधारक शेतकऱ्यांनी स्वतः करावयाच्या आहेत. अशी लेखी संमती लाभधारकांकडून घ्यावी.

३.१४ मोजमाप घेणे व अनुदान वितरण करण्याची पद्धती :-

लाभार्थ्यांनी केलेल्या कामाचे मोजमाप तसेच पडताळणी ही विविध पातळीवरील अधिकारी व कर्मचारी यांनी करावी.

तुती लागवड झाल्यानंतर मापन पुस्तिकेमध्ये नोंद घ्यावी व त्यासाठीचे अनुदान नियमानुसार लाभार्थींना वितरीत करावे.

सध्याच्या रोजगार हमी योजनेमध्ये काम करीत असलेल्या लाभधारकांना हजेरी पट ठेवण्यात येणार नाही. तथापि, लाभार्थी आपल्या कुटुंबातील ज्या व्यक्तीची नावे त्यांच्या जमिनीवर या कार्यक्रमाखाली काम घेण्यापूर्वी जाहीर करेल, त्या व्यक्ती रोजगार हमी योजनेखाली काम करणार आहेत, असे समजण्यात येईल.

३.१५ खाली नमूद केलेली परिशिष्टे माहितीसाठी सोबत जोडण्यात येत आहेत :-

- अ) **परिशिष्ट -१** रोजगार हमी योजनेअंतर्गत तुती लागवड व किटक संगोपन खर्चाची प्रमाणके (प्रती एकर)
- ब) **परिशिष्ट -२** रोजगार हमी योजनेअंतर्गत तुती लागवड व किटक संगोपन खर्चापोटी शेतकऱ्यांना अदा करावयाच्या रकमेचा तपशील प्रति एकरी
- क) **परिशिष्ट - ३** योजनेत लाभ घेण्याविषयी लाभार्थीचे विनंती पत्राचा नमुना
- ड) **परिशिष्ट -४** करारपत्राचा नमुना
- इ) **परिशिष्ट -५** तांत्रिक मान्यता

- फ) **परिशिष्ट -६** पत मर्यादा मागणीचा नमुना
- ग) **परिशिष्ट -७** लाभार्थीचे निवड व प्रशिक्षणाबाबतचे पत्र
- ह) **परिशिष्ट-८** रोजगार हमी योजनेअंतर्गत बागायती तुती लागवडीद्वारे रेशीम कोष उत्पादनाची योजना प्रत्येक वर्षात अनुदान वाटप करावयाचा तपशील
- ज) **परिशिष्ट -९** अनुदान जमा केल्याचे पत्र
- ज) **परिशिष्ट १०** कार्यक्रमाच्या संनियंत्रणासाठी निरनिराळ्या स्तरावरील समिती

४. हा शासन निर्णय नियोजन विभागाच्या व वित्त विभागाच्या सहमतीने तसेच वित्त विभागाच्या अनौपचारीक संदर्भ क्रमांक ४७४/२००८/व्यय-२, दिनांक २१.८.२००८ अन्वये प्राप्त झालेल्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

५. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक सांकेतांक २००९०११२१६५२०९००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(प्र. बा. कडवे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन,
सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग.

प्रति,

- १) मा.मुख्यमंत्र्यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- २) खाजगी सचिव, मा.मंत्री (वित्त / नियोजन) मंत्रालय, मुंबई
- ३) खाजगी सचिव, मा.मंत्री (रोहयो), मंत्रालय, मुंबई
- ४) खाजगी सचिव, मा.मंत्री (वस्त्रोद्योग), मंत्रालय, मुंबई
- ५) खाजगी सचिव, मा.मंत्री (कृषि), मंत्रालय, मुंबई
- ६) खाजगी सचिव, मा.राज्यमंत्री (वस्त्रोद्योग), मंत्रालय, मुंबई.
- ७) प्रधान सचिव (वित्त), मंत्रालय, मुंबई
- ८) सचिव (व्यय-वित्त), मंत्रालय, मुंबई
- ९) सचिव (नियोजन), मंत्रालय, मुंबई
- १०) सचिव (रोहयो), मंत्रालय, मुंबई
- ११) सचिव (कृषि), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १२) सर्व जिल्ह्यांचे (बृहन्मुंबई वगळून) जिल्हाधिकारी.
- १४) सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी.

- १५) सर्व जिल्ह्यांचे (बृहन्मुंबई वगळून) प्रमुख जिल्हा कृषि अधिकारी.
- १६) महालेखापाल, महाराष्ट्र-१, (लेखा व अनुज्ञेयता /ऑडीट), मुंबई.
- १७) महालेखापाल, महाराष्ट्र-२(लेखा व अनुज्ञेयता /ऑडीट), नागपूर.
- १८) वरीष्ठ उप महालेखापाल (पडताळणी), बाह्य लेखा परिक्षा विभाग (नागरी) मुंबई.
- १९) अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
- २०) निवासी लेखा अधिकारी, मुंबई
- २१) सर्व जिल्ह्यांचे जिल्हा कोषागार अधिकारी, मुंबई
- २२) नियोजन विभाग (रोहयो शाखा) मंत्रालय, मुंबई
- २३) वित्त विभाग (व्यय-१६), मंत्रालय, मुंबई
- २४) संचालक, रेशीम संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, द्वारा महाराष्ट्र राज्य हातमाग महामंडळ मर्या, उमरेड रोड, नागपूर-९
- २५) सहाय्यक संचालक, रेशीम संचालनालय, द्वारा महाराष्ट्र राज्य हातमाग महामंडळ मर्या, उमरेड रोड, नागपूर-९
- २६) सहाय्यक संचालक, विभागीय रेशीम उद्योग कार्यालय, विलास कॉलनी, व्ही.एम.व्ही रोड, अमरावती
- २७) सहाय्यक संचालक, विभागीय रेशीम उद्योग कार्यालय, २४ ब, मुंबई पुणे मार्ग, पुणे-३
- २८) रेशीम विकास अधिकारी, रेशीम उद्योग कार्यालय, इंदीरा नगर, सावंगी मेघे, यवतमाळ रोड, वर्धा- ४४२००१.
- २९) रेशीम विकास अधिकारी, उपविभागीय रेशीम उद्योग कार्यालय, सिडको, एन-१ प्लॉट नंबर १५, एम.आय.डी.सी, टाऊन सेंटर जवळ, नवीन औरंगाबाद
- ३०) रेशीम विकास अधिकारी, उपविभागीय रेशीम उद्योग कार्यालय, व्यापारी पेठ, शाहुपूरी, पहिली गल्ली, कोल्हापूर.
- ३१) रेशीम विकास अधिकारी, उपविभागीय रेशीम उद्योग कार्यालय, इंदीरा स्टेडीयम, गाळा क्रमांक ५०, सोलापूर.
- ३२) रेशीम विकास अधिकारी, जिल्हा रेशीम कार्यालय, १४, ५/१, श्री. सिध्दीविनायक कॉलनी, ऑक्झीलियम हायस्कूल, नगर मनमाड रोड, सावेडी,अहमदनगर - ४१४००१
- ३३) रेशीम विकास अधिकारी, प्रादेशिक टसर रेशीम कार्यालय, आरमोरी, जिल्हा-गडचिरोली
- ३४) रेशीम विकास अधिकारी, उपविभागीय रेशीम उद्योग कार्यालय, बसमत मार्ग, खानापूर नाक्याजवळ, परभणी -१
- ३५) रेशीम विकास अधिकारी, रेशीम उद्योग कार्यालय, भोंडे हॉस्पिटल जवळ, धार रोड, बुलढाणा ४४३ ००१
- ३६) रेशीम विकास अधिकारी, जिल्हा रेशीम उद्योग कार्यालय, ७/८, रातकर कॉम्प्लेक्स, अंबर रोड, जालना
- ३७) रेशीम विकास अधिकारी, जिल्हा रेशीम कार्यालय, सारस्वत बँक चौक, टिळकवाडी, यवतमाळ.
- ३८) रेशीम विकास अधिकारी, जिल्हा रेशीम कार्यालय, लातूर
- ३९) रेशीम विकास अधिकारी, जिल्हा रेशीम कार्यालय, लोकल बोर्ड कॉलनी,सांगली- ४१६४१६

- ४०) रेशीम विकास अधिकारी, जिल्हा रेशीम कार्यालय, यशोतारा बंगला, प्लॉट क्र.२०, सर्व्हे नं.४२५/२, साईनाथ नगर, जांदे सॉमिलजवळ, नाशिक.
- ४१) रेशीम विकास अधिकारी , रेशीम संचालनालय, जिल्हा रेशीम कार्यालय, वाई, मु.पो.ता.वाई, जिल्हा-सातारा
- ४२) रेशीम विकास अधिकारी, जिल्हा रेशीम कार्यालय, "मगनकुंज", मगनपूरा, बालाजी मंदीरा समोर, नवामोंढा, नांदेड
- ४३) रेशीम विकास अधिकारी, जिल्हा रेशीम कार्यालय, जिल्हा-वाशिम
- ४४) रेशीम विकास अधिकारी, जिल्हा रेशीम कार्यालय, एस.टी.स्टॅन्ड समोर, नागपूर
- ४५) रेशीम विकास अधिकारी, शासकीय अंडीपुंज निर्मिती केंद्र, मार्केट यार्ड, शंकेश्वर रोड, गडहिंग्लज, जि.कोल्हापूर
- ४६) रेशीम विकास अधिकारी, जिल्हा रेशीम कार्यालय, उस्मानाबाद
- ४७) रेशीम विकास अधिकारी, जिल्हा रेशीम कार्यालय, भंडारा
- ४८) रेशीम विकास अधिकारी, जिल्हा रेशीम कार्यालय, दहिफळे बिल्डींग, हॉटेल यशोदीप समोर, बाशी रोड, शिवाजी नगर (पूर्व), बीड-४३११२२.
- ४९) निवड नस्ती.

परिशिष्ट -१
रोजगार हमी योजनेअंतर्गत तुती लागवड व किटक संगोपन खर्चाची प्रमाणके
(एक एकरांकरीता)

प्रति एकरी- ४० आर परिमंडळ ३ नुसार
 झाडाची संख्या १०८९० / १२४४५ / ५५००
 अंतर (झाडातील) ६'x२'x१' / ५'x२'x१' / ५'x३'x२' रोजमजुरी रु.६८/- प्रमाणे

अ. क्र.	तपशील	मजुरी तीन वर्षाकरिता	सामुग्री	एकूण
१	तुती लागवड व जोपासना खर्च { तुती बागेचा विकास प्राथमिक खर्च, जमीन तयार करणे (नांगरणी, कुळवणी), तुती लागवड मजुरी (सऱ्या, कलमे, लागवड), तुती बाग जोपासना (तुती बागेची अंतर मशागत करणे), किटक संगोपन मजुरी खर्च }	१२,०००	--	१२,०००
२	रेशीम किटक संगोपन साहित्य { नायलॉन जाळी, चॉकी ट्रे , चंद्रीका, निजंतुकीकरण औषध }	--	८,००० (१ ल्या वर्षाकरिता)	८,०००
	एकंदर एकूण-१ व २	१२,०००	८,०००	२०,०००

टिप :- वरील किटक संगोपन खर्चाचे प्रमाणके एक एकरासाठी आहेत.

परिशिष्ट -२

रोजगार हमी योजनेअंतर्गत तुती लागवड व किटक संगोपन खर्चापोटी शेतकऱ्यांना अदा करावयाच्या रकमेचा तपशील प्रति एकरी

अ. क्र.	तपशील	पहिले वर्ष	दुसरे वर्ष	तिसरे वर्ष	एकूण
			तुती बाग व रेशीम किडी संगोपन		
१	<u>तुती लागवड व जोपासना खर्च</u>	६,०००	३,०००	३,०००	१२,०००
	{ तुती बागेचा विकास (प्राथमिक खर्च), जमीन तयार करणे, तुती लागवड मजूरी, तुती बाग जोपासना, जमीन मशागत खर्च (मजूरी), रेशीम किटक संगोपन खर्च }				
२	<u>रेशीम किटक संगोपन साहित्य</u> { नायलॉन जाळी, चॉकी ट्रे, चंद्रिका, निजंतुकीकरण औषध }	८,०००	--	--	८,०००
	एकंदर एकूण-१ व २	१४,०००	३,०००	३,०००	२०,०००

टिप :- वर नमूद केल्याप्रमाणे सदर योजनेतील शेतकऱ्यास एकरी पहिल्या वर्षी रु.८,०००/- चे साहित्य व मजुरी स्वरूपात रु.६,०००/-, दुसरे वर्षी मजुरी रु.३,०००/- व तिसरे वर्षी मजुरी रु.३,०००/- असे एकूण रु.२०,०००/- प्रमाणकाप्रमाणे लाभ द्यायचा आहे.

परिशिष्ट - ३

योजनेत लाभ घेण्याविषयी लाभार्थीचे विनंती पत्र

प्रति,

रेशीम विकास अधिकारी,
जिल्हा रेशीम कार्यालय, _____

**विषय :- रोजगार हमी योजनेशी निगडीत तुती लागवडीद्वारे कोष उत्पादन
योजनेचा लाभ घेण्याबाबत.**

मी माझ्या स्वतःच्या मालकीच्या जमिनीत रोजगार हमी योजनेतर्गत तुती लागवड करुन इच्छित आहे.
माझ्या मी धारण केलेल्या जमिनीसंबंधी माहिती खालीलप्रमाणे आहे :-

१. शेतकऱ्याचे नाव / संस्थेचे नाव : _____
२. गाव : _____ तालुका : _____ जिल्हा : _____
दूरध्वनी क्रमांक / मोबाईल क्रमांक : _____
बँकेचे नाव : _____ बँकेचा खाते क्रमांक : _____
३. लाभार्थीची वर्गवारी : अनु.जाती / अनु. जमाती / भटक्या विमुक्त / महिला / इतर
४. एकूण क्षेत्र ८-अ प्रमाणे : _____ हे.लागवडीचा भूमापन क्र. _____ लाग.क्षेत्र : _____
५. संयुक्त खातेदार असल्यास अर्जदाराच्या हिश्याचे प्रमाणानुसार क्षेत्र : _____ हेक्टर : _____
भूमापन क्र. _____ क्षेत्र : _____
६. एकूण क्षेत्र ८-अ प्रमाणे : _____ हे.लागवडीचा भूमापन क्र.: _____ लाग.क्षेत्र : _____
७. लागवड करुन इच्छित असलेल्या क्षेत्राव्यतिरिक्त व इतर गावातील एकूण अर्जदाराने गाव निहाय
८-अ प्रमाणे जमीन धारणा _____
८. (अ) शासकीय योजनेतर्गत पूर्वी लागवड केली असल्यास तपशील :-
लागवड वर्ष : _____ लागवड क्षेत्र : _____ अनुदान रक्कम : _____
९. जमिनीचा प्रकार : हलकी / मध्यम / भारी
१०. पडीक जमिनीवर तुती लागवड करावयाची असल्यास :-
(अ) जमीन किती वर्षांपासून पडीत आहे : _____
(ब) जमीन पडीत ठेवण्याची संक्षिप्त कारणे : _____
११. रोजगार हमी योजनेतर्गत तुती लागवड कार्यक्रमाखाली घेतलेल्या तुतीची जात : _____
(अ) _____ क्षेत्र (हेक्टर)

१२. संयुक्त खातेदार असल्यास त्यांच्या हिश्याच्या क्षेत्राप्रमाणे द्यावयाचा लाभ : _____

पीकाचे नाव: _____ (अ) _____ क्षेत्र (एकर) (ब) _____

(क) _____

१३. तुती बागेसाठी उपलब्ध ओलीताचे साधन : (विहीर / कॅनाल / लिफ्ट / नदी)

१४. ओलीताचे साधन नसल्यास लागवडीपासून पहिल्या तीन वर्षात संरक्षित सिंचन व्यवस्था कोणत्या प्रकारे करण्यात येत आहे.

१५. रोजगार हमी योजनेतर्गत तुती लागवड व संगोपनाकरिता १. _____

शेतावर व संगोपनगृहात काम करणाऱ्या कुटुंबातील २. _____

व्यक्तीची नाव ३. _____

शासनाने विहीत केलेल्या या नियम व अटीप्रमाणे वर नमूद केलेल्या तुती झाडांची लागवड करीन. मी स्वतः व माझ्या घरातील कार्यक्षम व्यक्तिस याकरिता रोजगार हमी योजनेचे प्रमाणित मजूर म्हणून घोषित करण्यास तयार असून तुतीची लागवड केल्यानंतर त्याची सूर्योग्य जोपासना करीन. तेव्हा मला सदर योजनेत सहभागी करून घ्यावे ही विनंती.

आपला विश्वासू,

स्थळ : _____

शेतकऱ्याचे नाव _____

दिनांक : _____

(संस्था)

परिशिष्ट -४
करारपत्र

महाराष्ट्र शासनाच्या निर्णय क्रमांक (चालू वर्षाचा) _____
प्रमाणे रोजगार हमी योजनेशी निगडीत तुती लागवडीद्वारे रेशीम कोष उत्पादन विकासाची योजना मंजूर केली आहे. त्याकरीता माझ्या / आमच्या मालकीच्या जमिनीवर ही योजना राबविण्यास संमती देत आहे/ आहेत.

१. सदरची योजना राबविणेकरीता मी स्वतः/माझ्या कुटूंबातील कार्यक्षम व्यक्ती या रोजगार हमी योजनेतील प्रमाणित मजूर म्हणून घोषित करीत आहे/आहोत व या योजनेकरीता हेणारी सर्व कामे प्रामुख्याने स्वतः पूर्ण करण्याची जबाबदारी माझी / आमची राहिल.

२. बागायती तुती झाडाची लागवड केल्यास दुसऱ्या व तिसऱ्या वर्षी कमीत-कमी ७५% जिवीत तुतीची झाडे ठवून व कोष उत्पादन घेणे बंधनकारक आहे. ही तुती झाडे वरीलप्रमाणे जिवंत राहिली नाही तर त्याची संपूर्ण जबाबदारी माझी / आमची राहिल.

३. या योजनेचे नियम व अटी मला बंधनकारक आहे व त्यानुसार मी लागवड करीन.

४. सदर योजनेअंतर्गत एकूण क्षेत्राप्रमाणे व तुती पीकाप्रमाणे शासनाने प्रतिवर्षी मंजूर केलेल्या मर्यादेच्या प्रमाणापेक्षा/ जादा खर्च झाल्यास, तो खर्च मी /आम्ही स्वतः करील/करु.

५. रोजगार हमी योजनेशी निगडीत तुती लागवड योजनेची माहिती मला / आम्हाला मान्य असल्याचे कबूल करुन त्याप्रमाणे करारपत्रावर सहया केल्या आहेत.

६. या योजनेअंतर्गत शासन वेळोवेळी जे बदल अथवा ज्या अटी घालेल त्या मला / आम्हाला मान्य राहतील.

७. या नव्या योजनेत भाग घेण्यापूर्वी मी / आम्ही शासनाच्या _____ लागवड योजनेखाली _____ क्षेत्राचा लाभ घेतला आहे / नाही.

८. या योजनेतर्गत माझ्या शेतावर लागवड करावयाची पीके व क्षेत्र याचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे. पीके _____ भूमापन क्र. _____ क्षेत्र _____ एकर

९. मी/आम्ही स्वतः संयुक्त खातेदार असून मी / इतरांनी या योजनेचा भूमापन क्र. _____ मध्ये _____ एकर क्षेत्रावर लाभ घेतला आहे / नाही.

१०. या योजनेतर्गत काम करण्याकरिता आमच्या व्यतिरिक्त आवश्यकतेनुसार मजूर लावून पूर्ण काम करुन घेण्याची जबाबदारी माझी/संस्थेची राहिल.

११. रोजगार हमी योजनेतर्गत तुती लागवडीमध्ये समाविष्ट करुन घेण्यासाठी मी/ आम्ही दिलेला तपशील ७/१२ चे उताऱ्याप्रमाणे बरोबर आहे.

१२. मी/ आम्ही संयुक्त खातेदार असून माझ्या / आमच्या हिश्याचा भूमापन क्र. _____ मध्ये _____ एकर क्षेत्रावर _____ तुती झाडाची लागवड करण्यास परवानगी दिल्यास वरील सर्व अटी मला / आम्हाला मान्य राहतील.

१३. मी तुती लागवड केल्यानंतर तीन वर्षांपर्यंत रेशीम उद्योग करणे व त्यापासून पहिले वर्षी एकरी ५०कि.ग्रॅ. दुसऱ्या वर्षी एकरी १०० कि.ग्रॅ. व तिसऱ्या वर्षी एकरी २०० कि.ग्रॅ. कोष उत्पादन करणे व त्याची विक्रीची पावती दाखवणे माझ्यावर रोजगार हमी योजनेचा लाभ घेण्याकरिता बंधनकारक आहे, याची मला व माझ्या वारसदाराला जाणीव आहे. ही अट मला / आम्हाला मान्य आहे. नमूद केलेल्या अटीनुसार तसेच न झाल्यास मला / आम्हाला देण्यात आलेल्या लाभापासून वंचित ठेवण्याचे अधिकार आपणांस आहेत.

१४. रोजगार हमी योजनेंतर्गत पहिल्या वर्षी मजुरी व साहित्य हया बाबीचे लाभ घेऊन पुढील वर्षी तुतीची लागवड काढून टाकल्यास मिळालेल्या लाभाची मजुरी व साहित्याची रक्कम माझ्याकडून / वारसदाराकडून वसूल केल्या जातात, याची मला जाणीव आहे. ते आमच्यावर कायदेशीररित्या बंधनकारक आहे व ते वसूल करण्याचे अधिकार रेशीम विकास अधिकारी यांना हया करारपत्राद्वारे दिले आहेत.

१५. शासनाकडून मिळालेली सामुग्री रेशीम उद्योग सुरु करण्यासाठी ओळख व सहाय्य म्हणून देण्यात येत आहे. उर्वरीत लागणारा खर्च स्थानिक पातळीवरून मिळणाऱ्या साहित्याचा उपयोग करून किंवा मी स्वतः वाढीव खर्च करण्यास तयार आहे, याबाबतची हमी देत आहोत.

स्थळ : _____

शेतकऱ्याची सही _____

दिनांक : _____

साक्षीदाराचे नाव पत्ता :- १) _____

२) _____

तांत्रिक सहाय्यक / समुह प्रमुखाचे तपासणी शेरे :-

१) उपरोक्त दिलेला तपशील मी महसूल अभिलेखावरून तपासला व तो बरोबर आहे.

२) प्रस्तावित क्षेत्र शेतकऱ्यानी मागणी केलेल्या तुती लागवडीसाठी योग्य आहे.

३) विहीर अथवा इतर ओलीताची सोय उपलब्ध आहे. (तपशील _____)

४) प्रत्यक्ष भेट दिनांक _____ ला दिली.

५) सदरच्या लाभार्थ्यास शासनाने निर्धारित केलेल्या एकूण क्षेत्र मर्यादेपेक्षा जास्त लागवड प्रस्तावित झालेली नाही याची खात्री करण्यात आलेली आहे.

६) शेतकऱ्याच्या कुटूंबातील _____ व्यक्ती स्वतः शेतात काम करतात.

स्थळ : _____

तांत्रिक सहाय्यक सही _____

दिनांक : _____

नाव व फोन.

प्रमाणपत्र

१. प्रमाणीत करण्यात येते की, आम्ही सहाय्य करणार

१) श्री. _____, तांत्रिक सहाय्यक

२) श्री. _____, ज्येष्ठ तांत्रिक सहाय्यक

यांनी सदर क्षेत्राची दिनांक _____ रोजी प्रत्यक्ष पाहणी केली असून करारनाम्यात नमूद केलेले क्षेत्र प्रस्तावित तुती पिकाच्या लागवडीसाठी योग्य असल्याची खात्री करून घेण्यात आली आहे.

२. असे प्रमाणित करण्यात येते की, संबंधीत लाभार्थ्यांनी योजनेच्या सुरुवातीपासून प्रस्तावित लागवडीसह शासनाने निर्धारित केलेल्या प्रती लाभार्थी लागवड क्षेत्राचे मर्यादेपर्यंतच लागवड होत आहे, याची योग्य त्या अभिलेखावरून खात्री करण्यात आली आहे व आमच्या तांत्रिक सल्ल्यानुसार लागवड पूर्ण केली आहे.

करारनाम्यात नमूद शेतकरी सारासार विचार करता सदरची लागवड करणे योग्य असून मंजूर करण्यास हरकत नाही व त्याचप्रमाणे आम्ही शिफारस करीत आहोत.

१) तांत्रिक सहाय्यक (नाव व सही)

_____

२) ज्येष्ठ तांत्रिक सहाय्यक (नाव व सही)

_____

३) रेशीम विकास अधिकारी (नाव व सही)

_____

परिशिष्ट -५
तांत्रिक मान्यता

जा.क्र. रोहयो/_____

प्रति,

श्री. _____
रेशीम विकास अधिकारी,
जिल्हा रेशीम कार्यालय, जिल्हा _____.

विषय :- रोजगार हमीशी निगडीत तुती लागवड योजना.

संदर्भ :- सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभागाचा शासन निर्णय क्रमांक _____.

गाव : _____ तालुका : _____ जिल्हा : _____

आपले वरील संदर्भीय पत्रान्वये प्राप्त झालेल्या प्रस्तावातील _____ लाभधारकांचे _____ क्षेत्रास एकूण रक्कम रु. _____ खर्चाचे अदांज पत्रकास व कामास तांत्रिक / मंजूरी खालीलप्रमाणे देण्यात येत आहे.

२. क्रमांक _____ इतक्या क्षेत्रात _____ लाभार्थ्यांचे एकूण रु. _____ खर्चाने तुती लागवडीचे नवीन कामाचे व अंदाजपत्रके यांना तांत्रिक/प्रशासकीय मंजूरी खालीलप्रमाणे देण्यात येत आहे.

अ.क्र.	लाभार्थ्यांचे नाव	पिकाचे नाव	क्षेत्र (एकर)	वर्षवार बाबनिहाय खर्च	एकूण
१	२	३	४	५	६

एकूण रु. (आकडयात)

(अक्षरात)

१. प्रमाणित करण्यात येते की, अर्जदाराने दिलेल्या माहितीच्या अधारे क्षेत्रीय अधिकाऱ्यांनी प्रत्यक्ष दिलेल्या भेटीच्या आधारे त्यांनी केलेल्या शिफारशीनुसार प्रस्ताव निकषाप्रमाणे असल्यामुळे तांत्रिक मान्यता देण्यात येत आहे.

२. खालील बाबीच्या पुर्ततेच्या अधीन राहून तांत्रिक मान्यता देण्यात येत आहे.

अ) _____ ब) _____ क) _____

२. प्रस्तावात खालील बाबीचा समावेश नसल्यामुळे प्रस्ताव नामंजूर करण्यात येत आहे.

अ) _____ ब) _____ क) _____

सहाय्यक संचालक/ उपसंचालक/संचालक (रेशीम)

परिशिष्ट -६
पतमर्यादा मागणी

जा.क्र. रोहयो/
प्रति,

दिनांक: _____

मा.जिल्हाधिकारी,
रो.ह.यो. विभाग,
जिल्हाधिकारी कार्यालय _____

**विषय :- रोजगार हमी योजनेशी निगडित तुती लागवडीद्वारे रेशीम
विकासाच्या योजनेतर्गत पतमर्यादा मागणी वर्ष _____**

महोदय,

या योजनेतर्गत पुढील सहामाही करीता लागणारी आवश्यक पतमर्यादा खालील प्रस्तावाप्रमाणे कृपया मंजूर करावी.

खर्चाचे विवरणपत्र (रु.लाखात, क्षेत्र हेक्टरमध्ये)

अ. क्र.	जिल्हा	मागणी क्रमांक	निधी प्राप्त	पहिला टप्पा / दुसरा टप्पा								एकूण खर्च ६+८+ १०+ १२	एकूण निधीची मागणी
				प्रथम वर्ष		दुसरे वर्ष		तिसरो वर्ष		थकबाकी			
				लाग .	खर्च	अनुदान पात्रक्षेत्र	खर्च	अनुदान पात्रक्षेत्र	खर्च	क्षेत्र	रक्कम		
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४

शेतकऱ्यांना अनुदान विहीत मुदतीत वितरीत करावयाचे असल्याने वर नमूद केलेले पतमर्यादा कृपया तात्काळ मंजूर करावे, ही विनंती.

योजनांतर्गत कामाच्या प्रगतीची तसेच खर्चाची त्रैमासिक माहिती विहीत मुदतीत सादर करण्यात येईल.

(दुसऱ्या सहामाहीकरिता द्यावयाचे प्रमाणपत्र)

प्रमाणित करण्यात येते की, या मागणी पत्रात समाविष्ट असलेल्या सन _____ मध्ये तुती लागवड शेतकऱ्यांना अनुदान वितरण करावयाचे आहे. या शेतकऱ्यांची यादी खालील ग्रामपंचायतींना नोटीस बोर्डावर लावण्यासाठी खालील दर्शविलेल्या तारखांना रजिस्टर पोष्टाने पाठविण्यात आलेली आहे.

अ.क्र.	ग्रामपंचायतीचे नाव	यादी पाठविल्याचा दिनांक	शेरा

रेशीम विकास अधिकारी

परिशिष्ट -७
लाभार्थीचे निवड व प्रशिक्षणाबाबतचे पत्र

कार्यालयाचा पूर्ण पत्ता व दुरध्वनी क्रमांक

प्रति,

श्री. _____

**विषय :- रोजगार हमी योजनेशी निगडीत रेशीम विकास
कार्यक्रमांतर्गत प्रशिक्षणाबाबत.**

महोदय,

आपल्या दिनांक _____ चे अर्जाचा विचार होऊन आपली निवड रोजगार हमी योजनेंतर्गत रेशीम उद्योग तुती लागवड कार्यक्रम राबविण्यासाठी सन _____ मध्ये करण्यात आली आहे. सर्व्हे नं. _____ मधील _____ एकर वर तुती लागवड करण्यास मान्यता देण्यात आली आहे.

२. या लागवडीसाठी प्रति एकरी देय ठरणार्या खर्च प्रमाणकाची प्रत आपल्या माहितीसाठी या सोबत जोडण्यात येत आहे. द्वितीय व तृतीय वर्षात जिवंत झाडांची टक्केवारी विहीत प्रमाणात असल्यास निकषाप्रमाणे अनुदान देण्यात येईल. आपण एखाद्या बाबीवर प्रमाणकापेक्षा जास्त खर्च केला तरी खर्च प्रमाणकाप्रमाणेच आपणांस रक्कम अदा केली जाईल.

३. देय अनुदान उपलब्ध करून घेण्यासाठी तसेच निवडलेल्या तुती लागवड व किटक संगोपन या संबंधित तांत्रिक माहिती जाणून घेण्यासाठी दिनांक _____ रोजी _____ येथे लागवड पूर्व प्रशिक्षणासाठी / लागवडीनंतरचे रेशीम किडी संगोपन अधिकाऱ्याच्या माहितीकरिता खालील पत्त्यावर संपर्क साधावा व प्रशिक्षणासाठी उपस्थित रहावे.

आपला विश्वासू,

रेशीम विकास अधिकारी

परिशिष्ट-८

**रोजगार हमी योजनेअंतर्गत बागायती तुती लागवडीद्वारे रेशीम कोष उत्पादनाची योजना
प्रत्येक वर्षात अनुदान वाटप करावयाचा तपशील**

अ.क्र.	अनुदान हप्ता	तपासणी करावयाच्या बाबी	एकरी रुपये
१	पहिले वर्ष	(अ) नांगरणी, तुती कलमे व लागवड, जमीन खोदणी करणे, सेंद्रीय खते, पाणी देणे, खुरपणी करणे, रेशीम किड संगोपनाकरिता पाला व फांद्या तोडणे, बाल्यवस्था व प्रौढवस्था किटक संगोपन	६०००.००
		(ब) नायलॉन जाळी (बेडनेट), चोंकी ट्रे , चंद्रीका, निजंतुकीकरण औषध खरेदी व पुरवठा,	८०००.००
एकूण (अ)			१४०००.००
२	दुसरे वर्ष	तुती बागेचे संगोपन, संवर्धन, निगा, आंतरमशागत, रेशीम किडे संगोपन व कोष निर्मिती	३०००.००
एकूण (ब)			३०००.००
३	तिसरे वर्ष	तुती बागेचे संगोपन, संवर्धन, निगा, आंतरमशागत, रेशीम किडे संगोपन व कोष निर्मिती	३०००.००
एकूण (क)			३०००.००
एकूण (अ + ब + क)			२००००.००

परिशिष्ट -९
अनुदान जमा केल्याचे पत्र

जा.क्र.

दिनांक:

प्रति,

श्री. _____
मु. _____ पो. _____,
ता. _____ जि. _____

**विषय :- रोजगार हमी योजनेंतर्गत तुती लागवड विकास कार्यक्रमांमधील
देय अनुदान जमा करणेबाबत.**

आपणांस कळविण्यात येते की, आपण रोजगार हमी योजनेंतर्गत तुती लागवड विकास कार्यक्रमांमध्ये सन _____ मध्ये तुतीची लागवड वाण _____ क्षेत्र _____ हेक्टर क्षेत्रावर केलेली आहे.

सदर लागवड केलेल्या क्षेत्राची तपासणी दिनांक _____ रोजी तांत्रिक सहाय्यक/ ज्येष्ठ तांत्रिक सहाय्यक / रेशीम विकास अधिकारी श्रेणी-१/ श्रेणी-२ यांनी केली असून शासन निर्णयानुसार सदर बाब क्रमांक _____ ते _____ आपण केलेल्या कामाची व वापरलेल्या साधन सामुग्रीची खात्री करून मापन पुस्तिकेत नोंदी घेतल्या आहेत. तपासणीच्या वेळेस जिवंत झाडांची संख्या _____ आढळली तरी आपण अनुदान देण्यास पात्र ठरले असून दिनांक _____ रोजी _____ बँक शाखेत आपल्या _____ खाते क्रमांकावर रुपये _____/- (रुपये _____) जमा केले आहेत.

करिता माहितीस्तव,

आपला विश्वासू,

रेशीम विकास अधिकारी, जिल्हा

परिशिष्ट १०

कार्यक्रमाच्या संनियंत्रणासाठी निरनिराळ्या स्तरावरील समिती

महाराष्ट्रात या योजनेतर्गत तुती लागवडीच्या कामाचा वेळोवेळी आढावा घेण्यासाठी तसेच संनियंत्रण करणेसाठी जिल्हापातळी व विभागीय व राज्यस्तरावरील समित्यांचे खालीलप्रमाणे गठण करण्यात यावे.

१. जिल्हास्तरीय समिती

१	रेशीम विकास अधिकारी, श्रेणी-१/२	अध्यक्ष
२	ज्येष्ठ तांत्रिक सहाय्यक विस्तार विभाग	सदस्य
३	समुह प्रमुख	सदस्य सचिव

या समितीची सभा महिन्यातून एकदा घेण्यात यावी

२. विभागस्तरीय समिती

१	सहाय्यक संचालक	अध्यक्ष
२	रेशीम विकास अधिकारी, श्रेणी-१	सदस्य
३	रेशीम विकास अधिकारी, श्रेणी-२	सदस्य
४	ज्येष्ठ तांत्रिक सहाय्यक, फार्म विभाग	सदस्य
५	ज्येष्ठ तांत्रिक सहाय्यक विस्तार विभाग (प्रादेशीक कार्यालय)	सदस्य सचिव

या समितीची सभा तीन महिन्यातून एकदा घेण्यात यावी

३. राज्यस्तरीय समिती

१	संचालक, रेशीम संचालनालय, नागपूर	अध्यक्ष
२	उपसंचालक, रेशीम संचालनालय, नागपूर	सदस्य
३	सहाय्यक संचालक, प्रादेशिक रेशीम कार्यालय, अमरावती (विदर्भ)	सदस्य
४	सहाय्यक संचालक, प्रादेशिक रेशीम कार्यालय, पुणे (पश्चिम महाराष्ट्र)	सदस्य
५	सहाय्यक संचालक, प्रादेशिक रेशीम कार्यालय, औरंगाबाद (मराठवाडा)	सदस्य
६	रेशीम विकास अधिकारी, (मुख्यालय)	सदस्य सचिव

या समितीची सभा सहा महिन्यात घेण्यात यावी

टीप :- आवश्यकतेनुसार वरील समित्यांच्या सभा वरील नमूद केल्याच्या व्यतिरिक्त ही घ्याव्यात.

